

Mezinárodní teologická komise: *Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné*

VOJTĚCH NOVOTNÝ

1. Úvod

Dokument Mezinárodní teologické komise *Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné* byl vydán se souhlasem kard. Williama Levady, prefekta Kongregace pro nauku víry a tudíž i předsedy uvedeně komise, r. 2007 – poté, co jej 19. ledna téhož roku obvyklým způsobem schválil Benedikt XVI.¹ Nutno dodat, že papež ještě jako kard. Joseph Ratzinger stál u toho, když bylo téma „naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné“ MTK předloženo a když byla sestavena subkomise, která se věnovala přípravě dokumentu, jenž byl následně r. 2005 a 2006 diskutován v plénu. Není proto bez zajímavosti, že Ratzinger ve své knize *Eschatologie: Tod und ewiges Leben* (první vydání 1977) toto téma vůbec nepojednal.² Ba co více, když mu bylo r. 1984 v knižním rozhovoru *Rapporto sulla fede* předloženo téma dětí, které zemřely bez křtu a tedy poskvrněny dědičným hříchem, odvětil, že se limbus nikdy nestal definovanou pravdou víry, nýbrž pouze teologickou hypotézou, kterou by on sám opustil (aniž by tím ovšem opustil pravdu, které měla tato teorie sloužit, tj. zásadní význam křtu).³ Dokument MTK, jehož český překlad je zde představován, argumentuje ve stejné linii.⁴

¹ COMMISSIONE TEOLOGICA INTERNAZIONALE. *La speranza della salvezza per i bambini che muoiono senza battesimo*. Libreria Editrice Vaticana, 2007.

² RATZINGER, Joseph. *Eschatologie: Tod und ewiges Leben*. Regensburg: Friedrich Pustet, 1977 (Kleine Katholische Dogmatik 9); český překlad *Eschatologie: smrt a věčný život*. 3. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2008.

³ *Rapporto sulla fede: Vittorio Messori a colloquio con Joseph Ratzinger*. Milano: Ed. Paoline, 1985; český překlad RATZINGER, Joseph. *O víře dnes: rozhovor s Vittorioem Messorim*. Praha: Zvon, 1994, s. 123: „Limbus se nikdy nestal článkem víry. Já osobně – a teď více než kdy dosud mluvím jako teolog, a ne jako prefekt Kongregace pro nauku víry – bych tento pojem nechal padnout, neboť byl vždy jen teologickou hypotézou. Jednalo se o podružnou tezi, která sloužila pravdě, jež je pro víru absolutně primární: důležitost křtu. Abychom to řekli slovy Ježíše, pronesenými k Nikodemovi: „Amen, amen, pravím ti: Jestliže se nenarodí někdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do Božího království“ (Jan 3,5). Pojmu ‚limbus‘ by bylo možné se v případě nutnosti klidně vzdát (ostatně titíž teologové, kteří ho hájí, současně potvrzují, že rodiče mohou zabránit odchodu duší svých dětí do limbu vzbuzením touhy po jejich křtu a modlitbou), nelze se však vzdát toho, co s ním souvisí. Křest nebyl pro víru nikdy něčím vedlejším, není vedlejším ani nyní a nikdy též vedlejším nebude.“

⁴ MEZINÁRODNÍ TEOLOGICKÁ KOMISE. *Naděje na spásu pro děti, které umírají nepokřtěné*. Přeložil a úvodem opatřil Ctírad Václav Pospíšil OFM. 1. vydání. Praha: Krystal OP, s.r.o., 2008. 63 s. V textu je odkazováno na číslo odstavce – nikoli číslo strany – dokumentu.

2. Problematika

Jeho název vyjadřuje přiléhavě i pojednávané téma: komise zkoumala otázku, jakou naději mohou křesťané chovat ve spásu dětí, které zemřely bez přijetí křtu. Skutečnost, že je tato otázka pro nás problém, souvisí s tím, že se k ní Nový zákon přímo nevyjadřuje a mezi texty, s jejichž pomocí ji lze poněkud objasnit, se zdá být značné napětí: 1. Na jedné straně stojí jasné učení a) o hříšnosti všech lidských bytostí, tedy o skutečnosti, že od Adama se lidé rodí v hříchu a jsou proto zaměřeni ke smrti, b) a o tom, že k dosažení spásy je třeba ze strany příslušné osoby jednak víry v Ježíše Krista, jednak přijetí křtu, který vysluhuje církev, 2. na druhé straně pak stojí neméně jasné učení a) o tom, že Bůh chce spasit každého člověka prostřednictvím vítězství Ježíše Krista nad hříchem a smrtí, b) o tom, že křesťanská naděje doufá právě v to, že Bůh, Spasitel celého lidstva, přivede všechny k účasti na své slávě, takže všichni budou žít spolu s Kristem, c) a o tom, že církev má konat „modlitby prosebné, přímluvné i děkovné za všechny lidi“ ve víře, že Boží moci není nic nemožné, a v naději, že celé stvoření bude mít účast na Boží slávě.

Na pozadí těchto biblických nauk se otevírá otázka, jakou naději mohou křesťané chovat ve spásu lidí, jejichž život byl zatížen dědičným hříchem i osobními zlými skutky a kteří v Ježíše Krista neuvěřili a ve svátostech se k němu nepřimkli. V případě malých zemřelých dětí, o kterých je zde řeč, je tato otázka dále specifikována tím, že sice objektivně zesnuly ve stavu dědičného hříchu, bez víry a bez svátostí, zároveň však ještě zjevně nenabýly takové zralosti rozumu a vůle, aby u nich bylo možno pokládat nevíru a nepřijetí svátostí za osobní hřích.

3. Aktualita

Aktualitu tohoto tématu lze nahlížet ze dvou zorných úhlů: z hlediska pastoračního a z hlediska teologického.

Hledisko pastorační zahrnuje tři aspekty: 1. V důsledku metody oplodnění *in vitro*, potratové praxe a vlivu rodičů zasažených kulturním relativismem a náboženským pluralismem vzrůstá počet dětí, které umírají bez přijetí křtu. 2. Věřící rodiče, jejichž dítě zemřelo bez přijetí křtu a kteří nemají jistotu ohledně jeho spásy, zakoušejí velkou bolest a někdy i pocit viny.⁵ 3. Věřící mají stále větší obtíže přijmout jako spravedlivého a milosrdného Boha, který by z věčné blaženosti vylučoval děti (ať už křesťanů nebo jiných rodičů), které se nedopustily osobních hříchů.

⁵ Na okraj možno připomenout, co dokument neuvádí, totiž fakt, že si nyní katoličtí rodiče díky vývoji lékařských věd a magisteria mnohem lépe nežli v dřívějších dobách uvědomují, že je jejich dítě osobou již od početí a že je tedy třeba klást otázku jeho spásy i v případě, že zemřelo ještě před porodem. Nejde tedy jenom o nepokřtěné novorozence a malé děti, nýbrž i o nenarozený plod.

Hledisko teologické navazuje na tento poslední aspekt. Autoři dokumentu konstatovali, že se dosavadní teologická hypotéza řešící otázku spásy dětí zemřelých bez křtu a ve stavu dědičného hříchu, tradičně shrnutá v pojem *limbus puerorum*, začala rozcházet s tím, jak se vyvíjel *sensus fidelium*. Také magisterium, které se v této věci vždy vyjadřovalo dosti opatrně, se vyslovovalo otevřeněji ve prospěch možnosti jejich spásy. Proto autoři formulovali domněnku, „že Duch svatý podle všeho v tomto historickém okamžiku církev přivádí k novému promýšlení tohoto obzvláště choulostivého tématu“ (č. 70).

Obě hlediska, pastorační i teologické, tedy činí otázku naděje ve spásu dětí, které zemřely bez přijetí křtu, aktuální a naléhavou.

4. Struktura

Autoři při jejím řešení učinili tři kroky, jimž odpovídá struktura dokumentu: Nejprve v první kapitole předložili její dějiny, přičemž si všímali i problémů hermeneutické povahy. Poté stanovili ve druhé kapitole pět teologických principů, v jejichž světle musí být ono téma promýšleno. A nakonec ve třetí kapitole formulovali důvody, pro něž lze chovat „modlící se naději“ ve spásu zemřelých nepokřtěných dětí. Následující výklad však bude pro stručnost tohoto postupu odpovídat pouze přibližně a postihne spíše nosné linie textu.

5. Dějiny

Dějiny studované otázky jsou neobyčejně zajímavé. Pozoruhodná je i hermeneutická akribie (až akrobacie), s níž k nim MTK přistoupila, zejména tam, kde se k věci vyjadřovalo magisterium. Jeho výroky jsou vždy vykládány tak, aby bylo zřejmé, že v zásadě neodporují tomu novému, co chce komisi se předložit.

Pro latinskou tradici byl ve věci spásy nepokřtěných zemřelých dětí rozhodující sv. Augustin (zejména jeho spis *De peccatorum meritis et remissione et de baptismo parvulorum*). Pelagius, vůči němuž se Augustin vymezoval, popíral, že se Adamův hřích přenáší na všechny jeho potomky, a pohlížel na právě narozené děti jako na nevinné bytosti. Učil proto, že mohou dojít spásy, aniž by byly pokřtěny, a sliboval jim vstup do věčného života, který však odlišoval od Božího království. Činil tak na pozadí výroku „nenarodí-li se kdo z vody a z Ducha, nemůže vejít do království Božího“ (Jan 3,5). Augustin proti tomu postavil tvrzení, že děti, které umírají nepokřtěné, jsou vydány peklu. Opíral se přitom o týž evangelní výrok, který četl ve světle skutečnosti, že ačkoli se tyto děti ještě neprovinily žádným osobním hříchem, mají dle Řím 5,12 (v překladu, který měl Augustin k dispozici) hřích „v Adamovi“, který se mezi lidmi předává prostřednictvím plození. Jak jinak si vysvětlit liturgickou praxi církve, která přivádí děti útlého věku ke křestnímu prameni? A jak jinak nevyprázdnit víru v Ježíše Krista, jediného Prostředníka, jehož všichni bez výjimky potřebují jako svého Spasitele, který je vysvobodí z hříchu zděděného od Adama, ať již byl ná-

sledně potvrzen hříchy osobními či nikoli? Přitom jediným způsobem, jak být ponořen v Krista, je křest. Ti, kdo nejsou pokřtěni, nemohou vstoupit do Božího království. V den soudu budou proto odsouzeni do pekla: vždyť „ten, kdo není s Kristem, může být jedině s ďáblem“. To se týká i malých nepokřtěných dětí, neboť ani pro ně „nezůstalo žádné prostřední místo“ mezi rájem a peklm. Protože se však neprovinily aktivně žádným hříchem a nenesou žádnou osobní odpovědnost, budou dle Augustina vystaveny pouze tomu „nejmírnějšímu trestu“ (*mitissima poena*). Bůh se tím, že je připojil k „mase“ určené k zavržení, nedopouští žádné nespravedlnosti – vždyť na jeho vyvolení nemá nikdo právo, je ryzí milostí. Proč však jsou někteří nádobami milosti a jiní zase nádobami hněvu, to nedokázal Augustin dle vlastních slov uspokojivě vysvětlit.

Jeho autorita byla na Západě tak velká, že jeho mínění v dané záležitosti převzali další latínští Otcové, stalo se referenčním bodem i pro následující teology a dlouhodobě ovlivnilo i zbožnost a praxi církve, která se za takové děti nemodlila a nepohřbívala je do posvěcené půdy. Středověká teologie však od 12. století, jmenovitě od Petra Abaelarda, podtrhovala Boží dobrotivost a interpretovala Augustinovo učení o *mitissima poena* tak, že se jedná o vyloučení z blaženého patření na Boha (*caerentia visionis*), a to bez naděje, že by tato odměna mohla být někdy obdržena, avšak bez dalších trestů. Nepokřtěným dětem se tak vyhrazoval podstatně odlišný úděl od blaženosti svatých v nebi, ale také částečně odlišný od zavržených, k nimž však byly přiřazovány. Uvnitř pekelných trestů se totiž rozlišovala smyslová muka spojená se smrtelnými hříchy a bezbolestné (u Tomáše Akvinského a Dunse Scota dokonce přirozeně blažené) vyloučení z nadpřirozeně blaženého patření na Boha ve spojitosti s hříchem prvotním. Právě na přelomu dvanáctého a třináctého století se objevil výraz *limbus puerorum*, čímž se mínil „okraj“ pekla, na němž jsou umístěny děti, které zemřely bez křtu. Pod tímto názvem je daná nauka známa dnes.

Dokument podotýká, že teorie limbu, přestože nenachází žádnou výslovnou oporu ve Zjevení a přestože nebyla nikdy dogmatizována, patřila ke společnému učení církve od středověku až do poloviny 20. století. Tehdy se nicméně začaly v teologii objevovat snahy o nové uchopení celého tématu. Přemýšlelo se o schopnostech dítěte přijmout Boží milost, o možnosti mimosvátostného připodobnění Kristu, o mateřské mediaci církve, o zaměření všech lidských bytostí ke Kristu a o absolutní zdarmadanosti milosti. Návrh, aby II. vatikánský koncil kodifikoval tezi o *limbus puerorum*, nebyl přijat. Ve skutečnosti koncil na otázku údělu nepokřtěných dětí přímo neodpověděl. Opakovaně však připomněl univerzální spásitelskou vůli Boží (LG, č. 15–16; NA, č. 1; DH, č. 11; AG, č. 7) a uvedl i to, že každá lidská bytost je zvána ke společenství s Bohem „již od svého vzniku“ (GS, č. 19). *Gaudium et spes* důrazně prohlašuje, že jedině v tajemství vtěleného Slova se objasňuje tajemství člověka: „Kristus totiž zemřel za všechny, a protože poslední povolání člověka je ve skutečnosti jen jedno, totiž božské, musíme být také přesvědčeni, že Duch svatý dává všem možnost, aby se přičlenili k tomuto velikonočnímu tajemství“ (GS, č. 22). Odtud se otevírá i cesta k novému uchopení otázky spásy dětí, které zemřely, aniž by přijaly křest.

6. Principy víry a hermeneutická kritéria

Dějiny tedy ukazují, že od 4. století až do poloviny 20. století bylo toto téma řešeno hypotézou, podle níž ony děti přicházejí v důsledku dědičného hříchu do pekla, kde však trpí nejmírnější trest vyloučení z blaženého patření na Boha.⁶ Takové bylo dlouhodobé společné učení církve. Autoři dokumentu však zdůrazňují, že žádné teologické mínění, byť by bylo rozšířeno jakkoli dlouho, není identické s vírou církve. „Z toho tedy vyplývá, že vedle teorie limbu, která zůstává možným teologickým míněním, mohou existovat i jiné způsoby, jak harmonizovat principy víry, které mají základ v Písmu“ (č. 41). A vývoj teologie od poloviny 20. století i vyvíjející se *sensus fidelium* přiměl MTK k tomu, aby se o takové jiné a nové „smířené principy víry“ pokusila.

Dokument tyto principy víry, které mají svůj základ v Písmu a v jejichž světle je daná otázka řešena, podrobně charakterizuje ve třetí kapitole. Zde je pouze vyjmenujeme: univerzální spasitelská vůle Boží uskutečněná skrze jedinou mediaci Ježíše Krista v Duchu svatém; univerzalita hříchu a univerzální potřeba spasení; nezbytnost církve; nezbytnost svátostného křtu; naděje v univerzální spásu a modlitba za ní.

Tyto principy jsou církvi dány od počátku. V posledních desetiletích však dochází ke změně paradigmatu v tom, jak jsou tyto neměnné principy interpretovány. Po dlouhá staletí byla jedinečnost a univerzalita spasitelské mediace Ježíše Krista a nezbytnost milosti k tomu, aby člověk mohl vstoupit do Božího království a dospět k blaženému patření, interpretována prizmatem striktně chápané nezbytnosti křtu. Od poloviny 20. století je však zřejmé, že je třeba naopak prizmatem oněch zásadních principů interpretovat nezbytnost křtu a respektovat tak hierarchii pravd víry (UR, č. 11), podle níž prvenství náleží nezbytnosti univerzálního spásonosného působení Boha skrze Ježíše Krista v Duchu svatém, zatímco „nezbytnost křtu ze strany lidské bytosti“ je vzhledem k ní „nezbytností druhého řádu“ (č. 10).⁷ Jde o klíčové hermeneutické kritérium dokumentu.

⁶ Na okraj: stojí za úvahu, zda tato *mitissima poena* – bezbolestné či dokonce přirozeně blažené vyloučení z patření na Boha a ušetření smyslových muk – není ve skutečnosti zdaleka nejtěžší trest, jaký si lze představit.

⁷ „Zvolíme-li metodologický princip, podle něhož to, co je méně známo, by mělo být studováno ve světle toho, co je známo více, pak se zdá, že výchozím bodem bádání o údělu těchto dětí by měla být univerzální spasitelská vůle Boží, Kristova mediace a dar Ducha svatého, a následně také posouzení schopností dětí, které přijímají křest a jsou spaseny prostřednictvím působení církve v Kristově jménu“ (č. 41). „... o spásě těch, kdo umírají bez křtu, toho Boží slovo říká málo nebo spíše nic. Je tudíž nutné interpretovat zdrženlivost Písma svatého ve světle těch textů, které pojednávají o univerzálním záměru spásy a o cestách spásy“ (č. 4). „... při teologickém promýšlení tematiky spásy dětí, které umírají bez křtu, má církev respektovat hierarchii pravd víry, a proto začíná tím, že znovu jasně stvrzuje primát Krista a jeho milosti, který má vrch nad Adamem a hříchem. Kristus ve své existenci pro nás a ve vykupitelské moci své oběti zemřel a vstal z mrtvých

7. Důvody naděje

Implicitně totiž obsahuje kritiku teorie limbu, jež je v třetí kapitole dokumentu označena „za překonanou záležitost“ (č. 95): „Písmo svaté uvádí do vztahu ke Kristu celé lidstvo bez výjimek. Jedním z hlavních slabých bodů tradiční teorie limbu je to, že se nevyjasňuje, zda tyto duše mají nebo nemají nějaký vztah ke Kristu. Zdá se, že v této teorii schází christocentrický pohled. [...] Je pravda, že Písmo svaté vypovídá o naší solidaritě v hříchu s Adamem, to je však jen pozadí, na němž se vyjímá naše spasitelná solidarita s Kristem. [...] V mnoha tradičních interpretacích hříchu a spásy (a také limbu) se kladl důraz spíše na solidaritu s Adamem než na solidaritu s Kristem, nebo se alespoň restriktivně vymezoval způsob, jakým se lidské bytosti těší ze solidarity s Kristem. [...] Přejeme si podtrhnout, že solidarita lidstva s Kristem, nebo přesněji solidarita Krista s lidstvem, musí mít vrch nad solidaritou s Adamem. Právě z tohoto hlediska je třeba přistupovat k tématu údělu dětí, které umírají bez křtu“ (č. 90–91).⁸

Tak zazněl klíčový výrok, v jehož světle řeší MTK otázku spásy nepokřtěných zemřelých dětí: „solidarita Krista s lidstvem musí mít vrch nad solidaritou s Adamem“.

Koncil v *Gaudium et spes* (č. 22) připomněl, že „svým vtělením se Boží Syn určitým způsobem sjednotil s každou lidskou bytostí“. Neexistuje tudíž nikdo, koho by se nedotýkalo tajemství vtěleného Slova.⁹ Všichni jsou v Kristu stvoření a všichni jsou v něm objektivně vykoupeni. Tuto objektivní spásu, solidaritu Krista s lidstvem a tudíž i přístup k patření na Boha, je třeba si subjektivně přivlastnit solidaritou člověka s Kristem, což se podle tradiční pozice

pro všechny. Celým svým životem i svým učením zjevil otcovství Boha a jeho univerzální lásku. Jestliže nezbytnost křtu vzhledem ke spáse je učení *de fide*, pak je ale také třeba interpretovat tradici a dokumenty magisteria, které tuto nezbytnost stvrdily“ (č. 7). „... je třeba objasnit, o jaký druh ‚nezbytnosti‘ se v případě svátosti křtu vlastně jedná, abychom vyloučili mylné interpretace. Pro definitivní dosažení spásy platí, že nezbytnost křtu ze strany lidské bytosti je nezbytností druhého řádu vzhledem k absolutní nezbytnosti spásonosného působení Boha skrze Ježíše Krista. Svátostný křest je nezbytný jakožto řádný prostředek, díky němuž má lidská bytost účast na blahodárných účincích Ježíšovy smrti a jeho vzkříšení“ (č. 10).⁸ „V případě, že jim není udělen křest, by měla převládnout solidarita s Adamem. Můžeme si však položit otázku, jakým způsobem by se tato teorie proměnila, kdybychom postavili na první místo naší solidaritu s Kristem, přesněji solidaritu Krista s námi“ (č. 95).

⁹ „... existuje dvojí nezasloužené obdarování, které nás volá k existenci a zároveň povolává k věčnému životu. Navzdory tomu, že lze přemýšlet o čistě přirozeném řádu, ve skutečnosti žádná lidská existence není prožívána pouze na čistě přirozené rovině. Od prvního okamžiku, v němž se začíná každý lidský život, jsou pro nás otevřeny cesty milosti. Všichni se rodí s oním lidstvím, které přijal Kristus, a proto všichni v každém okamžiku své lidské existence žijí v určitém vztahu k němu, a to ve více či méně explicitní formě (srov. LG, č. 16) a na různých stupních přilnutí k němu. V takovém řádu jsou možná dvě vyústění lidské existence: buď patření na Boha, nebo peklo (srov. GS, č. 22)“ (č. 95).

uskutečňuje svobodným rozhodnutím pro víru v Krista a prostřednictvím křtu, který u dospělých může proběhnout prostřednictvím obřadu (*in re*) anebo prostřednictvím přání křtu (*in voto*). U dětí však byla tato dvojitá cesta dlouho redukována pouze na křest svátostný, a to s předpokladem, že jim schází schopnost osobního svobodného rozhodnutí pro Krista.

„Předpokládaná nemožnost křtu *in voto* v případě malých dětí představuje klíčový prvek celé problematiky. V poslední době se podnikla celá řada pokusů o vyhodnocení určitého *votum* v případě nepokřtěného dítěte. Mohlo by se jednat o *votum* vyjádřené ve jménu dítěte ze strany jeho rodičů či ze strany církve, anebo případně o *votum*, které nějakým způsobem učiní samo dítě“ (č. 94).

Ačkoliv dokument tuto druhou cestu nevyklučuje, očividně pokládá za nosnější *votum* vyjádřené v modlitbě církve. V něm se totiž projevuje objektivní solidarita Krista s lidstvem skrze církve a univerzální spasitelská vůle Boží:

„Kristus zemřel za všechny, a protože poslední povolání člověka je ve skutečnosti jen jedno, totiž božské, musíme být také přesvědčeni, že Duch svatý dává všem možnost, aby se přičlenili k tomuto velikonočnímu tajemství (GS, č. 22). [...] Bůh od nás nežádá to, co je pro nás nemožné. Zároveň platí, že Boží moc není omezena na svátosti: ‚Bůh neomezuje svou moc na svátosti, a účinek svátostí může udělit i bez svátostí‘ [Tomáš Akvinský]. Bůh tudíž může udělit milost křtu, aniž by bylo vykonáno svátostné znamení. [...] Nutnost svátostí není absolutní. Absolutní nezbytností je pro člověka Prásvátost, jíž je sám Kristus. Spása k nám přichází od něj, a proto určitým způsobem skrze církve. [...] Jelikož všichni žijí v určitém vztahu ke Kristu (srov. GS, č. 22) a jelikož církve je Kristovo tělo, vyplývá z toho, že v každém okamžiku všichni žijí v nějaké podobě ve vztahu k církvi. [...] Církve je skutečně univerzální svátostí spásy (srov. LG, č. 48; srov. č. 1 a 9). Spása je sociální záležitostí (srov. GS, č. 12) a církve již okouší život milosti ve společenství svatých, k němuž jsou všichni povoláni, a proto do modlitby, především eucharistické, zahrnuje každou osobu v jakémkoli stádiu jejího života. Církve zahrnuje do své modlitby také dospělí zemřelé nekřesťany i děti, které umírají bez křtu. [...] Když je dítě křtěno, nemůže osobně vykonat vyznání víry. V daném okamžiku jsou to především společně rodiče a církve, kdo svátostnému úkonu dávají rámeček víry. Augustin učí, že ke křtu dítě předkládá církve. Církve vyznává svou víru a mocně se přimlouvá za dítě, přičemž dělá onen úkon víry, jehož dítě ještě není schopno. Znovu se ukazuje, že do hry vstupují svazky společenství, a to jak přirozeného tak nadpřirozeného. Za nepokřtěné dítě, které není schopno vykonat *votum baptismi*, se v síle stejných svazků zřejmě může církve rovněž přimlouvat a v jeho jménu vyjádřit *votum baptismi*, které je před Bohem účinné. A církve opravdu takovéto *votum* v liturgii vyjadřuje, z lásky vůči všem, obnovované při každém slavení eucharistie. Ježíš učil: ‚Jestliže se někdo nenarodí z vody a z Ducha, nemůže vejít do Božího království‘ (Jan 3,5). Z toho je nám zřejmé, že svátostný křest je nezbytný. Na jiném

místě Ježíš říká: ‚Když nebudete jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život‘ (Jan 6,53). Z toho vyplývá nezbytnost eucharistie, která je se křtem úzce spjata. Nicméně stejně jako nás tento druhý text nepřivádí k tvrzení, že ten, kdo nepřijal svátost eucharistie, nemůže dojít spasení, tak by se také z prvního textu nemělo vyvozovat, že ten, kdo nepřijal svátost křtu, nemůže být spasen. Měli bychom ale dospět k závěru, že nikdo není spasen bez nějakého vztahu ke křtu a k eucharistii, tedy k církvi, která je uvedenými svátostmi definována. Spasení má v každém případě nějaký vztah ke křtu, k eucharistii a k církvi. Princip, podle něhož ‚mimo církev není spasení‘, znamená, že není spasení, které by nemělo původ v Kristu a které by svou vlastní povahou nebylo církevní. Analogicky učení Písma svatého, že bez víry není možné líbit se Bohu (srov. Žid 11,6), odkazuje na implicitní roli církve, která je společenstvím víry, v díle spasení. Tato úloha církve se jasně odhaluje zejména v její liturgii, neboť církev se modlí a prosí za všechny, a to včetně dětí, které umírají nepokřtěné“ (č. 81, 82, 96, 98–99).

Jinak řečeno: Ve křtu malých dětí Kristus projevuje svou solidaritu s člověkem a zároveň prostřednictvím modlitby svého Těla, církve, též zástupně vyjadřuje touhu tohoto člověka, který ještě není sám schopen rozhodnutí, po solidaritě s Kristem. Obdobně by tomu mohlo a mělo být v případě dětí, které zemřely, aniž by byly pokřtěny. Také s nimi se Kristus sjednotil a také za ně vyjadřuje v Duchu svatém prostřednictvím modlitby svého Těla, církve, onu touhu po Trojjediném, jež je podstatou křestní *vota*. Tím je učiněno zadost nezbytnosti křtu pro spásu.

Povšimněme si, že zde dokument argumentuje principy *communio sanctorum* a *lex orandi – lex credendi*. Církev si spolu se svým Pánem přeje spásu všech a za ni se po staletí modlí. Nyní je přiváděna k vědomí, že do počtu „všech“ jsou zahrnuty i děti, které zemřely bez přijetí křtu. A tak, zatímco se v liturgii nenachází žádná zmínka o limbu, od r. 1970 naproti tomu existuje v *Římském misálu* pohřební mše svatá za nepokřtěné děti, jejichž rodiče si přáli přinést je ke křtu, a kromě toho se církev stále modlí, aby se nikdo neztratil, v naději, že všichni lidé dojdou spásy.

To vše vyjadřuje *Katechismus katolické církve* (č. 1261) slovy: „Co se týká dětí, které zemřely bez křtu, církev nemůže dělat nic jiného, než je svěřit Božímu milosrdenství, jak to také dělá při pohřebních obřadech za ně. Velké milosrdenství Boha, který ‚chce, aby se všichni lidé zachránili‘ (1 Tim 2,4), a Ježíšova něha k dětem, která ho pohnula ke zvolání: ‚Nechte děti přicházet ke mně, nebraňte jim‘ (Mk 10, 14), nám totiž dovolují doufat, že je nějaká cesta spásy pro děti, které zemřely bez křtu.“

8. Závěr

Zbývá dodat již pouze to, že MTK ve svém dokumentu připomněla, že „úděl nepokřtěných dětí [...] zůstává v teologickém bádání limitním případem, a proto by si teologové měli osvojit apofatický přístup řeckých církev-

ních otců“ (č. 41, srov. č. 70). „Je třeba otevřeně uznat, že církev nemá bezpečné poznání ohledně spásy dětí, které umírají bez křtu. Zná a uctívá slávu Svatých mláďátek, ale obecně platí, že úděl nepokřtěných dětí nám nebyl zjeven. Církev však učí a usuzuje pouze na základě toho, co bylo zjeveno. To, co víme o Bohu, o Kristu a o církvi, nám dává důvod oprávněně doufat v jejich spásu“ (č. 79).